

כתיבה: אביעד שלמה מוריה
עריכה: הרבנית שרון רימון

בית דוד ובית ה'

דף לימוד על תהלים קכ"ט - קל"ג - שבוע מס' 139

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

[מזמור קכ"ט - חיזוק העם נגד שונאי ציון](#)

[מזמור ק"ל - 'ממעמקים קראתיך ה'](#)

[מזמור קל"א - 'ה' לא גבה לבי'](#)

[מזמור קל"ב - בית דוד ובית ה'](#)

[מזמור קל"ג - שבת אחים גם יחד](#)

לימוד מעמיק

בית דוד ובית ה'

מזמור קל"ב הוא הארוך שבשירי המעלות. בתוכנו הוא משלב כמה נושאים שונים המאפיינים את שירי המעלות: העיסוק במקדש ובציון, זיכרון העבר הלאומי, ותפילה המשקפת תלות בה'. דרך העיסוק במזמור זה ניגע בשאלת משמעות בניית המקדש והמעבר התודעתי שעושה דוד ממשכן ארעי לבית קבע.

הצעה ללימוד מקדים בקבוצות:

קראו את המזמור ונסו לזהות את החלוקה שלו לשני חלקים מרכזיים. השוו בין שני חלקי המזמור ונסו להבין מה אומר כל אחד, וכיצד השני מגיב לראשון? היעזרו גם במעבדת התנ"ך של אתר 'על התורה'.

חלק א' - מקום למנוחת ה'

מניסעה למנוחה - החיפוש אחר מקום המקדש:

חלקו הראשון של המזמור (פסוקים א'-י') מנוסח כבקשה: זְכֹר־ה' לְדָוִד אֶת כָּל־עֲנֹתָו (קל"ב, א). המשורר פותח בבקשה כי ה' יזכור את מאמציו של דוד בנוגע לבניית המקדש. הפסוקים הבאים מאריכים לתאר את מאמציו של דוד למציאת מקום המקדש: אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לֵה' נָדַר לְאֲבִיר יַעֲקֹב: אִם־אָבֹא בְּאֵהָל בֵּיתִי אִם־אֶעֱלֶה עַל־עֲרֹשׁ יְצוּעִי: אִם־אֶתֵּן שִׁנַּת לְעֵינַי לְעַפְעָפִי תִּנּוּמָה: עַד־אֲמַצֵּא מְקוֹם לֵה' מִשְׁכְּנֹת לְאֲבִיר יַעֲקֹב: הִנֵּה־שָׁמְעֵנוּהָ בְּאֶפְרַתָּה מִצְּאֲנוּהָ בְּשִׂדֵי־יַעֲר: נְבוֹאָה לְמִשְׁכְּנֹתַי נִשְׁתַּחֲוֶה לְהַדָּם רִגְלָיו (קל"ב, ב-ז).

המזמור מתאר את החיפוש אחר המקום הראוי למקדש. כידוע, בכל התורה לא מזכרת ירושלים ולא מזכר במפורש היכן יהיה מקומו של המקדש. במקום זאת חוזר בספר דברים המושג 'המקום אשר יבחר ה' כלומר - מתוך כל המקומות בארץ יבחר בסופו של דבר מקום אחד שיהיה ראוי לשכינה. אמנם, לא נאמר באיזה אופן

יבחר המקום. על פי מזמור קל"ב, דוד נשבע וקבל על עצמו לפעול ללא לאות למציאת המקום הראוי לשכינה, ומדרש חז"ל מאריך לתאר את האופן בו 'חיפש' דוד את המקום יחד עם שמואל הנביא:

תלמוד בבלי, זבחים דף נ"ד עמוד ב:

דרש רבא: מאי דכתיב (שמו"א י"ט, יח) "וילך דוד ושמואל וישבו בנויות ברמה"? וכי מה ענין ניות אצל רמה? אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם. אמרו: כתיב (דברים י"ז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות. לא היו יודעים היכן מקומו, הביאו ספר יהושע. בכלום כתיב (יהושע י"ח, יד) 'וירד' 'ועלה' הגבול 'ותאר' הגבול; שבט בנימין 'ועלה' כתיב 'וירד' לא כתיב. אמרו - שמע מינה כאן הוא מקומו ... וכתיב (תהלים קל"ב, א) "זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו' הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער". באפרתה - זה יהושע דקאתי מאפרים. מצאנוה בשדה יער - זה בנימין דכתיב (בראשית מ"ט, כז) "בנימין זאב יטרף".

אמנם, העובדה כי דוד דרש ומצא את ירושלים וציון כמקום ראוי למקדש, לא בהכרח אומרת שתהיה לכך הסכמה מלמעלה. האם 'המקום אשר יבחר ה' יהיה זה שדוד בחר בעצמו? לכך מתייחס המשורר בסופו של החלק הראשון. כהמשך לבקשה 'זכור ה' לדוד את כל ענותו', מתואר הגמול שמבקש המשורר בעקבות זכרון זה: קומה ה' למנוחתך אלה וארון עזך: כהניך ילבושו צדק וחסידים ירגנו: בעבור דוד עבדך אלתשב פני משיחך (קל"ב, ח-י). נראה כי בקשת המשורר מה' היא שיבוא למנוחתו וישכון בציון, ובכך יתן כבוד ושמחה לכהניו וחסידיו המשרתים אותו שם. למעשה, משמעותה של בקשה זו היא שה' יבחר במקום אותו בחר דוד. שההצעה של דוד למקום השכינה תהיה טובה ומקובלת בעיני ה'.

ניסוח הבקשה בפי המשורר מרמז לדברי משה על הארון במהלך המסעות במדבר: ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית-ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה ... והיה בנסע הארון ויאמר משה קומה ה' ופצו איביך ונסו משנאיך מפניך: ובגדה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (במדבר י', לה-לו). במהלך המסעות במדבר היה הארון נודד למצוא מקום חדש למנוחת ישראל. בכל פעם שהארון יצא למסע משה הדגיש שיציאתו של הארון לדרך היא כיצאה לקרב לפני ישראל: 'קומה ה' ופצו אויביך'.

שאלה לעיון:

נסו להיזכר במקומות בהם מתואר שהארון נוסע לפני בני ישראל, או נמצא אתם במחנה היוצא לקרב. חשבו - מה המשמעות של נסיעת הארון לפני מחנה בני ישראל? האם זה מתאים שארון ה' יהיה זה שמחפש מנוחה לבני האדם?

תקופות ארוכות היה ארון ה' ללא מקום קבוע, והיה יוצא לפני ישראל בקרבות - כך אנו מוצאים מימי משה (במדבר י"ד, מד), דרך תיאור חציית הירדן בימי יהושע ומלחמת יריחו (יהושע ג'-ו), ועד מלחמת ישראל בגבעה (שופטים כ', כז) ומלחמות שאול (שמואל א' י"ד, יח). אפילו בימי דוד, מוזכר בפי אוריה החתי כי הארון נמצא עם העם בשדה הקרב: הארון וישראל ויהודה ישבים בספות ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חגים (שמואל ב' י"א, יא).

שאלה למחשבה:

מה היחס בין תפקידו של הארון שראינו במקרים הנ"ל, לבין הבקשה במזמורנו: "קומה ה' למנוחתך"?

אל מול תפקידו של הארון כמוביל את המחנה בקרב ומאפשר מנוחה לעם ישראל, באה התפילה במזמורנו ומבקשת שיציאתו הבאה תהיה למען מנוחתו שלו: 'קומה ה' - למנוחתך'. הקשר בין קריאה זו לקריאת משה במדבר מתעצם על ידי סוף הפסוק - אלה וארון עזך - המזכיר את ארון הברית בפעם היחידה בכל מזמורי תהלים. נראה כי לאחר שהניח ה' לישראל מכל אויביהם מסביב, לאחר שתמו הקרבות והומלך מלך בישראל, מבקש המשורר כי מהות תפקידו של הארון תשתנה, והוא יעבור למצב קבוע של מנוחה במקום אחד. רצון זה מובע

במפורש ע"י דוד במרד אבשלום. כאשר דוד בורח מהעיר, באים אביתר וצדוק הכהנים יחד עם ארון ה', במטרה לקחת אותו אתם. כשדוד רואה אותם, הוא מבקש מהם לחזור: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִדּוֹק הַשֵּׁב אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעִיר אִם אֲמַצְיָא בֶן בְּעִינֵי ה' וְהִשְׁבֵּנִי וְהִרְאֵנִי אֶתוֹ וְאֶת נֹוֹהוּ (שמואל ב ט"ו, כה). ניתן להבין שבמקום ההרגל שהיה עד כה, שהארון יוצא יחד עם העם והמלך בנדודיהם השונים, מחדש כאן דוד רצון שמקומו של הארון יהיה קבוע, שיחשב לו כ'נוה' - נחלה - ולא יושפע מהתמורות החלות בעם.

למעשה - הבקשה הספציפית המנוסחת במזמור ראויה הייתה להיאמר דווקא מפיו של שלמה המלך, בונה המקדש, המעלה בסופו של דבר את ארון ה' אל תוך מבנה הקבע שלו. אכן, בקשה זו מצוטטת ע"י שלמה בסוף תפילתו הארוכה בחנוכת המקדש, כפי שמופיע בדברי הימים: וְעַתָּה קוּמָה ה' אֱלֹהִים לְנוּחֲךָ אֲתָהּ וְאֲרוֹן עֲזָרְךָ כְּהִנֵּיךָ ה' אֱלֹהִים יִלְבָּשׁוּ תְשׁוּעָה וְחִסְדֶּיךָ יִשְׁמְחוּ בְטוֹב. ה' אֱלֹהִים אֵל תֵּשֵׁב פָּנָי מִשִּׁיחֲךָ זָכְרָה לְחִסְדֶּיךָ דְּוִיד עֲבָדְךָ (דברי הימים ב' ו', מא-מב). לאחר כל העבודה שהושקעה במקדש, עדיין נדרש שלמה להתפלל לה' שיקבל את ההצעה הזו למקום מנוחתו, וישיב לדוד על בקשתו ומאמצי.

תחושה זו באה לידי ביטוי במזמור קכ"ז: שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְשִׁלְמֹה אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שָׁוֵא עֲמְלוֹ בּוֹנֵיוּ בּוֹ (קכ"ז, א) - כאשר שלמה בונה את המקדש, הוא מקווה ומתפלל שמעשיו יהיו רצויים - שה' ירצה בבניין וישכון בו. במעמד של חנוכת המקדש, 'תשובתו' של ה' מגיעה מיד לאחר תפילתו של שלמה: וּכְבָלֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפַלֵּל וְהָאֵשׁ יָרְדָה מִהַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל הָעֹלָה וְהַזִּבְחִים וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת־הַבַּיִת: וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לְבֹא אֶל־בַּיִת ה' כִּי־מָלֵא כְבוֹד־ה' אֶת־בַּיִת ה': וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֹאִים בְּרִדַּת הָאֵשׁ וּכְבוֹד ה' עַל־הַבַּיִת וַיִּכְרְעוּ אַפְּסֵי אֲרֻצָּה עַל־הָרֶצֶפָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְהוֹדוּת לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד (דברי הימים ב' ז', א-ג).

זווית אישית

חיי האדם רצופים בחיפוש, השתדלות ובנייה בתחומים שונים. כיצד יכול האדם להרגיש שהבחירות שלו וה"בניין" שלו רצויים בעיני ה'?

שאלה למחשבה

ראינו שישנן שתי אפשרויות למקומו של הארון - כמוביל את המחנה או כבעל מקום קבוע. עמדו על המשמעות של כל אחת מהאפשרויות: האם ה' הוא זה שדואג לאדם ומוביל אותו, או שהאדם הוא זה שצריך לדאוג לכבוד ה' ולעבוד אותו? האם ה' נמצא בכל מקום ומצב שהעם נמצא, או שה' שוכן במקומו והעם צריך להגיע אליו (פיזית ורוחנית)? איזו אפשרות אתם מרגישים בחייכם?

הבחירה האלוהית במקום המקדש:

האם מקום המקדש הוצע רק על ידי דוד? או שמא הייתה בחירה אלוהית במקום זה? אל מול התיאור שנמצא במזמור, בו נראה כי מקום המקדש הוא הצעה אנושית שמציע דוד, חשוב לציין כי ישנם גם רמזים לכך שהמקום שמצא דוד נבחר על ידי ה' מימים ימימה. (ראו גם בפוסט מאת נתנאל שפיגל) ראינו כי מציאת המקום הכללי - ירושלים שבין בנימין ליהודה - נעשתה על ידי דוד ושמואל. אך בהמשך, זיהה דוד באופן מדויק יותר את מקום המקדש בעקבות הקמת המזבח בגורן ארונה (-ארנן): בָּעֵת הַהִיא בְּרָאוֹת דְּוִיד כִּי־עָנָהוּ ה' בְּגִדְן אֲרָנָן הַיְבוּסִי וַיִּזְבַּח שָׁם: ... וַיֹּאמֶר דְּוִיד זֶה הוּא בַּיִת ה' הָאֱלֹהִים וְזֶה־מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל. (דברי הימים כ"א, כח-כ"ב, א)

ניסוח הדברים בפי דוד - 'זהו בית ה' אלהים' וזה מזבח לעלה לישראל, שולח את הקורא לשני סיפורים מספר בראשית: סיפור עקידת יצחק, בו שלח ה' את אברהם אל אחד ההרים שנבחר על ידו, בין השאר כדי לבנות לו שם מזבח לעולה (בראשית כ"ב); וסיפור חלום יעקב, המזהה מקום מסוים כקדוש בשל נוכחות אלוהים בו, ומכריז 'אֵינִי זֶה כִּי אִם בַּיִת אֱלֹהִים' (בראשית כ"ח, יז). בשני הסיפורים הללו מוזכר הביטוי 'המקום' כמקום מיוחד אך

ללא הסבר למשמעותו - 'וַיֵּצֵא אֶת הַמָּקוֹם מִדְּחַק' (בראשית, כ"ב, ד), ו'וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלְךְ שָׁם' (בראשית כ"ח, יא). נראה שלמפרע, מזוהות ההתייחסויות הללו כבר בתורה כרמזים ל'מקום אשר יבחר ה', למקום המקדש. (ראו גם [פוסט מאת הרב ד"ר יוסף פריאל](#)).

(גם הקשר הזה מרוזז במזמורנו, בתיאור שבועתו של דוד כנדר שהוא 'נָדַר לְאֲבִיר יַעֲקֹב'. כך נרמזים מעשיו של דוד כהמשך לנדר שנדר יעקב בעצמו, בבית אל: וַיֵּדַר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לִלְבָּשׁ. וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְיִהְיֶה ה' לִי לֵאלֹהִים. וְהָאֵבֶן הַזֶּה הִוא אֲשֶׁר שָׁמַנְתִּי מִצֶּבֶה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים (בראשית כ"ח, כ-כב)).

חלק ב' - קשר בין בית דוד לבית ה'

בחלקו השני של המזמור מופיעה תגובתו של ה' לבקשה שבחלק הראשון. במיוחד בולט הדבר בסופו, שם הוא משקף את הבקשה וממלא אותה אחד לאחד: כִּי-בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אֹדֶה לְמוֹשָׁב לֹ: וְאֶת-מְנוּחָתִי עֲדִיעַד פֶּה-אֲשֵׁב כִּי אֹתִיָּהּ: ... וְכִהְיֶינָה אֲלֵבִישׁ יִשְׁעֵי וְחִסְדֵיךָ רִגְזִי וְרִנְנִי: שָׁם אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד עַרְכָּתִי גֵר לְמִשְׁיַחִי (קל"ב, יג-יז). אמנם, קודמים להסכמה הזו שני פסוקים, הנוגעים בנושא אחר - מלכות בית דוד: נִשְׁבַּעְה' לְדָוִד אֶמֶת לֹא-יִשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנֶךָ אֲשֵׁית לְכֶסֶף-לְךָ: אִם-יִשְׁמְרוּ בְּנֶיךָ בְּרִיתִי וְעֲדָתִי זֹ אֶלְמָדָם גִּם-בְּנֵיהֶם עֲדִיעַד יִשְׁבוּ לְכֶסֶף-לְךָ (קל"ב, יא-יב).

הבטחת מלכות בית דוד במסגרת המזמור המבקש את השכנת השכינה בציון, שולחת אותנו לסיפור בשמואל ב' פרק ז, בו מתחיל החיפוש של דוד אחר מקום מנוחה לארון: לאחר שדוד מבסס את ממלכתו ואף בונה לעצמו בית מלוכה בעזרת חירם מלך צור, הוא מעלה בפני נתן הנביא רעיון: וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הֵנִיחַ לוֹ מִסְבֵּיב מִכָּל אֲבִיבֵי: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵל נָתָן הַנְּבִיא רָאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֶרְצוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה (שמו"ב ז, א-ב).

שאלה למחשבה:

מהי התחושה והמחשבה שמעלה דוד בפסוקים אלה?
מה דעתכם על מחשבה זו? האם אתם מסכימים איתו?

נראה כי דוד מציין את חוסר הכבוד בכך שהארון נותר ביריעה, בעוד ביתו הפרטי של דוד בנוי. בדבריו אלה נרמזת ההצעה לבנות גם לארון ה' בית ארזים. בתחילה נתן הנביא מקבל את הרעיון, ומחזק את דוד לעשות כרצונו, אך מה חושב ה' על מחשבתו של דוד? האם ה' מסכים להלך רוח זה?

באותו הלילה נתן מקבל נבואה מה' עם תשובה שונה לחלוטין: לָךְ וְאֶמְרָתְךָ אֶל עַבְדִּי אֵל דָּוִד כֹּה אָמַר ה' הֲאֵתָה תִּבְנֶה לִּי בַּיִת לְשִׁבְתִּי? (שם, ה). הסיבה לסירובו של ה' מפורטת לאחר מכן, ורבים ההסברים במפרשים למשמעותה, אך מפשט הדברים נראה כי ה' תוהה מדוע שיהיה דוד שונה מכל שופטי ישראל שלפניו: כָּל אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִדְבַר דְּבַרְתִּי אֶת אֶחָד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוּת אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא בְּנִיתֶם לִי בַיִת אֲרָזִים? (שם, ז). לשאלה הזו, ה' מספק גם תשובה - מטרת הבחירה בדוד היתה ליצור הנהגה קבועה (בשונה מהנהגת השופטים המתחלפים תדיר), כזו שתאפשר לעם ישראל מנוחה עקבית בארצו: וְעַתָּה כֹּה תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן הַנְּהַר מֵאַחַר הַצֵּאֵן לְהִיּוֹת נָגִיד עַל עַמִּי עַל יִשְׂרָאֵל: ... וְשָׁמַנְתִּי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְעַנְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגֵז עוֹד וְלֹא יִסִּיפוּ בְנֵי עוֹלָה לְעֲנוּתוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה (שם, ח-1). **אותה המטרה שראינו קודם לכן כמטרה של הארון בנדודיו - לתור להם מנוחה - זוהי גם המטרה של הנגיד מעם ישראל.** באופן זה, על ידי שיתמנה נגיד שכזה לעם, יהיה ארון ה' 'פטור' מתפקידו הקודם, ויוכל באמת ל'נוח' במקום קבע משלו. אמנם, השינוי הזה לא נעשה במלואו עד שמלכותו של דוד תתבסס כמלכות קבע: כִּי יִמְלֹאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּימְתִי אֶת זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ וְהִכִּינְתִּי אֶת מַמְלַכְתּוֹ: הוּא יִבְנֶה בַּיִת לְשִׁמִּי וְכִנְנִתִּי אֶת כֶּסֶף מִמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם (שם, יב). רק לאחר שהנהגת בית דוד תתקבע, על ידי הורשת הנהגה לבנו, רק אז תוכל חלוקת התפקידים להשתנות. רק אז, על בסיס קיומו של בית המלוכה היציב, תוכר מנוחתו של עם ישראל כמנוחה קבועה של ריבון בארצו, והארון יוכל לקום למנוחתו בבית שיבנה לו המלך (ראו עוד [פוסט מאת יהודה גליק](#)).

הצורך בהנהגה אנושית העוברת מאב לבן כבסיס לבניית המקדש עולה גם מתוך מזמורנו. במזמור, הבטחת ה' לדוד לא מסתפקת בבן היושב על כסאו, אלא כוללת גם התחייבות שמלכות בית דוד תמשך מדור לדור 'עדי-עד'. בעקבות זאת ובמקביל לכך, אומר ה' כי בחר בציון כמקום מנוחתו ל'עדי-עד'. השימוש הכפול באותו הביטוי, מרמז לקשר תלתי מחייב בין השניים - הקדוש ברוך הוא הוא נצחי; כדי לקבע את שכינתו במקום אחד, יש צורך בתנאים מיוחדים שיאפשרו את המנוחה באותו המקום ושיהיו נצחיים גם הם. כל עוד ישנה **מלכות אנושית קבועה** המתמשכת מדור לדור - גם אם המלכים בה מתחלפים היא נחשבת כמלכות אחת נצחית, **ושכינתו הנצחית של ה' יכולה לשכון בקרבה ובזכותה**.

במידה מסוימת, ניתן לומר שדוד זכה במלכות הנצח דוקא בעקבות רצונו ובקשתו לבנות מקדש קבע. כנגד השבועה שנשבע בתחילת המזמור למצוא לה' מקום מנוחה, נשבע לו ה' בחלקו השני שיזכה לבית מלכות מתמשך. לא רק כשכר - אלא גם כאמצעי שיאפשר את קיום שאיפותיו. כך יוצא שגם השבועה על נצחיות בית דוד היא חלק מההיענות החיובית של ה' לבקשה שבחלקו הראשון של המזמור, ובזכותו של דוד - ושל המלכות שזכה לה - תשכון השכינה בציון (ראו עוד [בסרטון מאת ד"ר בני גזנדהייט](#) וב-[פוסט מאת פרופ' עמוס פריש](#)).

שאלה למחשבה:

מה משמעות הקשר בין מלכות קבועה למקדש? מדוע בניית מקדש תלויה בביסוס מלכות קבועה? מה משמעות הדבר עבורנו כיום?

חלק ג - שיבת ציון

עד כה הבנו כי מלכות דוד נחשבת כמלכות נצחית 'עדי עד', ומתוך כך מאפשרת שכינה 'עדי עד'. אמנם, על הנצחיות הזו מאפיל תנאי אחד חשוב: **אם ישמרו בניך בריתי ועדהי זו אלמדם (קל"ב, יב)**. המשכיות המלכות של בית דוד תלויה בכך שישמרו על הדרך שהתווה ה' וייצגו נאמנה את מלכותו בארץ. אם כן, מה קורה למקום השכינה במידה ועוברים המלכים על תנאי זה, והמלכות נפסקת? פתרון אחד, מתבקש, הוא חורבן הבית. ואכן, כאשר מלכי בית דוד סרו מן הדרך לתקופה ארוכה, ולא תקנו את דרכיהם למרות קריאות הנביאים, **בא הקץ על מלכות בית דוד, ויחד אתה גם נחרב בית המקדש והשכינה גלתה** (ראו עוד ב-[שיעור קהילות לומדות על נבואת ירמיהו לבית דוד](#)).

אם כך, עולה השאלה - כיצד התאפשרה בניית בית המקדש השני בימי שיבת ציון, אם לא חזרה עדיין מלכות בית דוד?

כפי שראינו בשיעור הקודם, מפרשים שונים זיהו קשר מיוחד בין שירי המעלות לימי שיבת ציון. אין הכוונה בהכרח שהמזמורים נכתבו לראשונה בתקופה זו, יתכן גם שמזמורים ותפילות קדומות יותר אומצו כדי להתמודד עם אתגרי שיבת ציון. [כך למשל מזמור קכ"ט משתמש בזיכרון צרות העבר הרבות, אותם שרדו ישראל בדורות הקודמים: **רבת צריוני מנעורי גם לא יכלו לי (קכ"ט, ב)**, כדי להתמודד עם שונאי ציון, הנקראים בעזרא **צרי יהודה ובגמון (עזרא, ד', א)** ולהיות בטוחים כי גם מזימתם תכשל: **יבשו ויסגור אחור כל שונאי ציון (קכ"ט, ה)**].

במקרה של המזמור שלנו, כבר ראינו כי הוא מתבסס על נוסח תפילתו של שלמה המלך בחנוכת המקדש, אך יתכן שהתפילה כולה, יחד עם עקרונות הלקוחים מדברי נתן הנביא לדוד, אומצו על ידי שבי ציון כתפילה לשיבת השכינה לציון גם לאחר הגלות. שבי ציון מזכירים את מאמציו של דוד להקים מקום מנוחה לשכינה, ומתבססים על הפער הבולט בין שני חלקי תשובתו של ה' - מצד אחד מלכות בית דוד אכן מותנית במעשי מלכיה, אך מן הצד השני, בחירת ה' בציון איננה מותנית, אלא מופיעה כבחירה מרצון ומ'תאוה' של ה' לשכון בה - **ואת-מנוחתי עדי-עד פה-אשב כי אותיה (קל"ב, יד)**. יתכן להציע, כי אמנם נדרשה אפשרות של מלכות נצחית על מנת ששכינתו הנצחית של ה' תקבע עצמה למקום אחד, אך ברגע שנבחר המקום פעם אחת, התקבעה מהותו כמקום השכינה באופן בלתי תלוי להמשכיותה של המלכות (ראו גם [בסרטון מאת הרב אורי שרקי](#)).

אולי לכך התכוונו חז"ל במחלוקת בנוגע לקדושה ראשונה, האם קדשה לשעתה בלבד או גם לעתיד לבא (מגילה דף י עמוד א). המחלוקת עוסקת בשאלה האם פקעה קדושתה של ירושלים עם החורבן, וחודשה רק לאחר מכן על ידי עולי בבל, או שמא שבי ציון רק העירו מחדש את הקדושה שנותרה במקום מאז נבנה המקדש.

שאלה לדין:

מהם התנאים הנדרשים לבניית בית ה' בימינו, לדעתכם? האם ניתן לסמוך על קדושה ראשונה בלבד כשם שעשו בימי עזרא, או שצריך להגיע למצב מדיני ורוחני מתאים יותר, כמו בימי דוד?

סיכום:

מזמור קל"ב בנוי במבנה של תפילה ומענה העוסקים בשכינת ה' בציון. דרך המזמור הזה ניתן ללמוד על כמה עקרונות העומדים מאחרי המעבר המשמעותי שנעשה בימי דוד ושלמה - ממשכן ארעי לבית קבע. ראשית, מתאר המזמור את המאמצים האנושיים שהושקעו ע"י דוד בבחירת/מציאת המקום המתאים ביותר להשכנת השכינה, שעל ידם ובזכותם עלתה לראשונה האפשרות של בניין קבע לארון, כשלצדה תכנית מעשית. בעקבות מאמצים אלה, יכול המשורר לבא לפני ה' בתפילה שיסכים להצעה הזו ויבחר גם הוא בציון כמקום המקדש.

במענה של ה' נמצאת הבטחת מלוכה נצחית לבית דוד, כמעין שכר על רצונו ומאמציו לבנות בית לה'. אך יש בהבטחה זו לא רק שכר אלא יצירת תנאים המאפשרים בניית מקום קבוע לשכינת ה': בית מלוכה קבוע, מהווה תנאי הכרחי לקביעת מקום נצחי לשכינת ה'.

מלכותו הנצחית של בית דוד מותנית בהקשבה לדבר ה', אך יתכן שהבחירה בציון עומדת בסופו של דבר בפני עצמה, כפי שעולה מן המזמור, ומקום המקדש נשאר בקדושתו גם כאשר אין מלכות מבית דוד. מתוך כך עלינו לתת את דעתנו על התנאים אשר יאפשרו לשכינת ה' לשוב לשרות במקומה בימינו.

להרחבה

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים ז-ח בשמואל ב'](#)

[שיעור מאת הרב יצחק לוי: בחירת ירושלים ומלכות בית דוד](#)

[שיעור מאת הרב חיים נבון: מתי ומדוע נבחרה ירושלים](#)

[מאמר מאת הרב יצחק לוי: מי בוחר בירושלים - הקב"ה או דוד?](#)

[מאמר מאת הרב אמנון בזק: חזון נתן - מלכות הנצח של בית דוד](#)